

Waldemar Błażniak
Kasztanowa 27, 63-421 Przygodzice

Mateusz Matysiak
Agencja Ochrony Środowiska
Nikłowa 5/5, 05-800 Pruszków

Występowanie siwerniaka *Anthus spinoletta* w Beskidzie Wyspowym

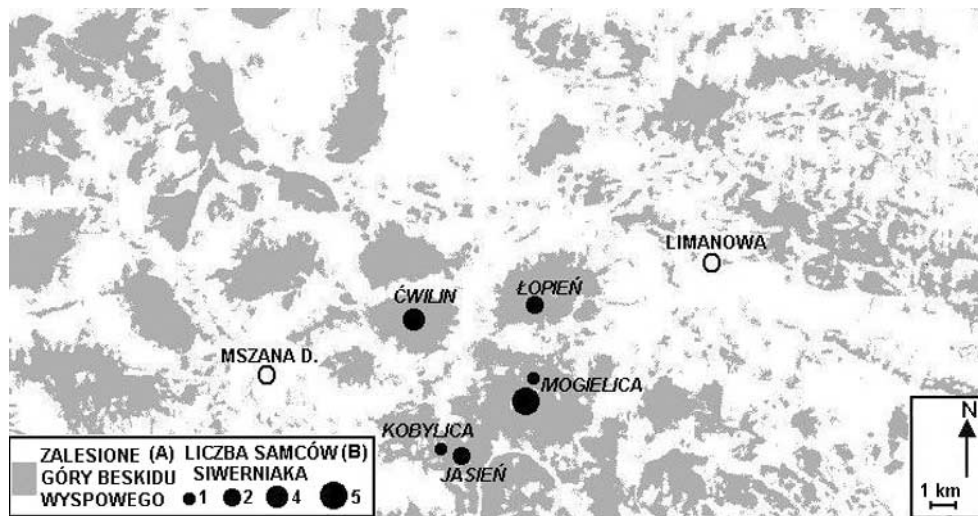
Siwerniak w polskich górach występuje głównie w najwyższych partiach Sudetów, gdzie jest bardzo nieliczny (Dyrcz et al. 1991, Tomiałojć & Stawarczyk 2003) i Karpat, gdzie jest liczny, ale tylko lokalnie (Walasz & Mielczarek 1992, Tomiałojć & Stawarczyk 2003). W Karpatach jego łągowiska znajdują się na wysokogórskich torfowiskach, łąkach i haliznach w Tatrach, Bieszczadach, Beskidzie Żywieckim, Śląskim i Gorcach. Dotychczas siwerniak nie był podawany z pozostałych części Beskidów, jednakże kontrole wyższych partii Beskidu Wyspowego i Sądeckiego potwierdziły tam jego obecność (obs. własne).

Góry Beskidu Wyspowego składają się ze średnio wysokich (600–1170 m n.p.m.), izolowanych, prawie całkowicie zalesionych grzbietów, przez co znajduje się tam niewiele środowisk dogodnych dla siwerniaka. Jedynie pod nielicznymi szczytami znajdują się polany, spośród których wszystkie położone poniżej poziomu 900 m są zagospodarowane (kośne łąki oraz nieliczne pola uprawne i zabudowa). Typowe górskie polany, porośnięte borówką i trawami znajdują się jedynie w rejonie szczytów przyległych do pobliskich Górców, skupionych w dorzeczu górnej Łososiny: Mogielicy, Jasienia, Ćwilina i Łopienia, między Mszaną Dolną a Limanową.

W latach 2004–2005 przeprowadzono kontrole w Beskidzie Wyspowym mające na celu inwentaryzację stanowisk siwerniaka. Do wytypowania miejsc potencjalnego występowania tego gatunku posłużono się zdjęciami lotniczymi (dostępnymi na <http://www.wrotamalopolski.pl/>), mapami i znajomością terenu z poprzednich lat. Skontrolowano wszystkie górskie polany w wyższych partiach Beskidu powyżej 700 m n.p.m. W trakcie kontroli stwierdzono występowanie siwerniaka na 6 stanowiskach (tab. 1). Z wymienionych stanowisk wcześniejsze dane o liczebności siwerniaka były znane tylko z hali Mogielicy. Nie zanotowano istotnych zmian liczebności, ponieważ w latach 2001–2002 gniazdowało tam 5–6 par, a w latach 2004–2005 – 4–5 par (obs. własne).

Tabela 1. Liczebności i zagęszczenia siwerniaka w Beskidzie Wyspowym w roku 2005
Table 1. Numbers and concentration of the Water Pipit in the Beskid Wyspowy Mts. in 2005. (1) – mount peak/clearing, (2) – altitude, (3) – area, (4) number of pairs, (5) – density

Szczyt/polana (1)	wysokość (m n.p.m.) (2)	powierzchnia [ha] (3)	liczba par (4)	zagęszczenie [par/10 ha] (5)
Mogielica – hala południowa	1000–1100	30	5	1,7
Mogielica – polana północna	1000–1050	5	1	2,0
Jasień-Kutrzyca	1000–1050	10	2	2,0
Kobylica	950–1000	5	1	2,0
Ćwilin	1000–1070	25	4	1,6
Łopień	900–950	10	2	2,0

Rys. 1. Rozmieszczenie stanowisk siwerniaka w Beskidzie Wyspowym w roku 2005. A – zalesione góry Beskidu Wyspowego, B – liczba samców siwerniaka
Fig. 1. Distribution of the Water Pipit breeding sites in the Beskid Wyspowy Mts. in 2005. A – wooded mountains of the Beskid Wyspowy; B – number of Water Pipit males

Wszystkie znane stanowiska znajdują się powyżej poziomu 900 m. Pomimo kontroli pozostałych, licznych polan położonych niżej na grzbietach górskich całego Beskidu Wyspowego, dogodnych dla siwerniaka, nie znaleziono innych stanowisk. Jest to zgodne ze stwierdzeniami z Beskidu Śląskiego, gdzie gatunek ten notowany był od wysokości 850 m n.p.m. (Faber 1993). Porównując liczebności siwerniaków w poszczególnych częściach Beskidów Zachodnich można stwierdzić, że w Beskidzie Wyspowym występuje podobna liczba par jak w Gorcach – 15 (Głowaciński 1991) i Beskidzie Śląskim – 10–15 (Faber 1993), chociaż powierzchniowo są to góry dwukrotnie mniejsze (Kondracki 2000). Z kolei w podobnym wielkością Beskidzie Żywieckim występuje 90–130 par (Faber 1993), ale góry te są zdecydowanie wyższe, a większość populacji skupia się tam na Babiej Górze i Pilsku.

Siwerniak w Beskidzie Wyspowym zasiedla prawie wyłącznie polany o ekspozycji południowej. Polany takie są wprawdzie liczniejsze, jednakże brak tego gatunku na polanach o wystawie północnej, poza jednym stanowiskiem na północnej polanie Mogielicy, sugeruje jego preferencje w wyborze ekspozycji terenu. Polany położone od strony południowej stoków są silniej nasłonecznione, a przede wszystkim wcześniej wolne od śniegu na wiosnę. Nie stwierdzono także, by siwerniak zasiedlał górskie łąki kośne, polany zarastające świerkiem i jarzębiną, a także zręby, gdzie zastępują go świergotek drzewny *A. trivialis* (liczny) i świergotek łąkowy *A. pratensis* (rzadki).

Całkowita liczebność siwerniaka w Beskidzie Wyspowym, biorąc pod uwagę możliwość nie wykrycia jeszcze pojedynczych stanowisk, można oszacować na 16–20 par (rys. 1). Prawdopodobnie stanowiska tego gatunku stanowią część populacji gorceńskiej odległej zaledwie o kilkanaście kilometrów na południe (Głowaciński 1991).

Prawdopodobne jest istnienie innych stanowisk tego gatunku w pozostałych częściach Beskidów. Szczególnie dotyczy to Beskidu Sądeckiego, gdzie zarówno w Paśmie Radziejowej, jak i Paśmie Jaworzyny obserwowano na polanach śpiewające samce (obs. własne). Istnienie beskidzkich populacji siwerniaka jest ściśle uzależnione od obecności górskich polan,

które z powodu zaniechania wypasu owiec ulegają sukcesji leśnej. Zarastanie polan może stanowić istotne zagrożenie dla występowania tego gatunku w polskich Beskidach.

Summary: Occurrence of the Water Pipit *Anthus spinoletta* in the Beskid Wyspowy Mts. The distribution and numbers of the Water Pipit were censused in 2004 and 2005 in the Beskid Wyspowy Mts. (Carpathian Mts). The occurrence of the species was ascertained in six breeding sites situated only on mountain clearings which all were 900 m a.s.l. The number of pairs was estimated at about 16–20 pairs and density was 1.6–2.0 pairs/10ha. Water Pipits preferred south-exposed clearings. Breeding sites of this species are endangered due to discontinuation of pasturage and succession of clearings.

Literatura

- Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. Ptaki Śląska – monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski.
- Faber M. 1993. Rozmieszczenie i liczebność siwerniaka *Anthus spinoletta* w Beskidzie Śląskim i Beskidzie Żywieckim. Remiz 2: 74–79.
- Głowaciński Z. 1991. Ekologiczny zarys awifauny zlewni Kamienicy w Gorcach i Beskidzie Wyspowym (Karpaty Zachodnie). Ochr. Przyr. 49: 175–196.
- Kondracki J. 2000. Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Walaś K., Mielczarek P. red. 1992. Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1992. Biologica Silesiae, Wrocław.

Łukasz Kajtoch

Institut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN
Sławkowska 17, 31-016 Kraków
e-mail: l_kajtoch@yahoo.com

Agata Piestrzyńska-Kajtoch

Chmieleniec 19/8, 30-348 Kraków
e-mail: a_piestrzynska@wp.pl

Gniazdowanie oknówek *Delichon urbicum* wewnątrz budynków w Wielkopolsce

Oknówka jest gatunkiem związanym głównie z terenami zurbanizowanymi, gdzie gniazda buduje na budynkach mieszkalnych, najczęściej we wnękach okiennych oraz pod gzymsami. Czasami kolonie tych ptaków znajdują się w mniej typowych miejscach, np. na pojedynczych budynkach w krajobrazie rolniczym lub na terenach leśnych, a także pod mostami. Stwierdzono także gniazdowanie tych ptaków na skałach w Tatrach (Tomiałojć & Stawarczyk 2003).

Gniazdowanie oknówek wewnątrz budynków jest zjawiskiem notowanym w Polsce co najmniej od około 30 lat (Kaźmierski 1971, Ptaszyk 1975, Urbaniak & Zatwarnicki 1979). Prawdopodobnie najpowszechniej występuje ono w Wielkopolsce. Upowszechnienie tego typu gniazdowania ma zapewne związek z powstawaniem w latach 1960 i 1970. Państwowych Gospodarstw Rolnych. Budowano wówczas duże budynki inwentarskie (głównie obory i owczarnie) z szerokimi bramami ułatwiającymi ptakom wlot do ich wnętrza. Lokalnie jedną z przyczyn zmian umiejscowienia gniazd oknówek może być także silne pasożytnic-